Голові разової спеціалізованої вченої ради
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,
доктору юридичних наук, професору,
завідувачу кафедри економічного права
та економічного судочинства
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
Рєзніковій Вікторії Вікторівні

РЕЦЕНЗІЯ
доктора юридичних наук, професора,
професора кафедри економічного права та економічного судочинства
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Поєдинок Валерії Вікторівни
на дисертацію
ЛЕВКІВСЬКОЇ ВІКТОРІЇ МИКОЛАЇВНИ

на тему «Правові засади забезпечення
національної економічної безпеки»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
у галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право

Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження зумовлена комплексом сучасних викликів, що постають перед Україною у сфері забезпечення національної економічної безпеки, а також об'єктивною потребою у формуванні цілісної та ефективної системи її правового забезпечення. В умовах повномасштабної збройної агресії, глибоких трансформацій глобального економічного порядку, посилення геоекономічної конкуренції та зростання ролі гібридних загроз економічна безпека набуває ключового значення як складова національної безпеки держави, безпосередньо пов'язана з її суверенітетом, стійкістю та здатністю до відновлення і розвитку.

Особливої ваги досліджувана проблематика набуває у контексті європейської інтеграції України та набуття статусу держави-кандидата на вступ до Європейського Союзу, що передбачає необхідність глибокої трансформації національного законодавства, його гармонізації з acquis ЄС та впровадження сучасних підходів до регулювання економічних процесів і управління ризиками. У цих умовах правове забезпечення національної економічної безпеки повинно відповідати не лише внутрішнім потребам держави, а й європейським стандартам, зокрема у сферах контролю за іноземними інвестиціями, захисту

КИЇВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Вх. № 134 4/2
«12» 04 2016 р.

критичної інфраструктури, забезпечення стійкості ланцюгів постачання та реагування на економічний примус.

Водночас слід відзначити, що, попри значну кількість наукових праць, присвячених економічній безпеці, відповідна проблематика традиційно досліджується переважно в межах економічної науки, тоді як її правовий вимір залишається недостатньо розробленим. Відсутність комплексних господарсько-правових досліджень, спрямованих на системне осмислення правових засад забезпечення національної економічної безпеки, зумовлює наявність прогалин у теоретичному обґрунтуванні та практичному застосуванні відповідних правових механізмів.

Отже, необхідність наукового аналізу правових засад забезпечення національної економічної безпеки України, з урахуванням сучасних безпекових викликів, процесів європейської інтеграції та післявоєнного відновлення, визначає беззаперечну актуальність обраної теми дисертаційного дослідження.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації свідчить про цілісність дослідження і глибину наукового підходу. Зміст роботи відповідає спеціальності 081 «Право» з акцентом на господарському (економічному) праві і пропонує вирішення актуальної правової проблеми – розроблення теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо правових засад забезпечення національної економічної безпеки України.

Дисертація є першим комплексним дослідженням у вітчизняній науці господарського (економічного) права, присвячених правовим засадам забезпечення національної економічної безпеки України.

Мета дисертації полягає у дослідженні теоретичних підходів до визначення національної економічної безпеки, чинного законодавства України та практики його реалізації з метою виявлення недоліків і прогалин у правовому забезпеченні національної економічної безпеки України та напрямів їх усунення для підвищення спроможності України долати сучасні економічні виклики та просуватися шляхом європейської інтеграції.

Для досягнення поставленої мети дисертації було поставлено та вирішено такі завдання:

- визначити історичні етапи формування концепції національної економічної безпеки у світі та в Україні;
- встановити сутність національної економічної безпеки як економічного і правового поняття;
- визначити складові системи правового забезпечення національної економічної безпеки;
- з'ясувати особливості стратегічного і нормативно-правового забезпечення національної економічної безпеки;
- виявити проблеми правового становища державних органів забезпечення національної економічної безпеки;
- розкрити проблематику застосування окремих засобів правового забезпечення національної економічної безпеки;

- з'ясувати особливості сучасного правового забезпечення економічної безпеки в ЄС;

- визначити напрями удосконалення правового забезпечення національної економічної безпеки України в умовах євроінтеграції.

Наукова обґрунтованість отриманих у ході дослідження результатів досягається за рахунок використання загальнонаукових та спеціально-наукових *методів дослідження:* історичного, діалектичного, порівняльно-правового, структурно-функціонального, методів аналізу та синтезу. Текст дисертації та отримані наукові результати свідчать про вільне володіння здобувачкою методами наукового дослідження та застосування їх на високому рівні.

Наукова новизна одержаних результатів обумовлюється тим, що на основі комплексного дослідження законодавства, практики його застосування та наукових здобутків у царині національної економічної безпеки запропоновано нові та доопрацьовані раніше відомі положення щодо правового забезпечення національної економічної безпеки.

Особливої уваги заслуговують такі положення наукової новизни дисертації.

Вперше визначено історичні етапи розвитку концепції національної економічної безпеки у світі та їхні характерні риси. При цьому обґрунтовано, що кожному етапу властиві особливі правові засоби забезпечення національної економічної безпеки. Значущість цього положення полягає у тому, що воно дозволяє побачити національну економічну безпеку не у статиці, а в динаміці, та акцентує увагу на тому, що раніше сформульовані засади забезпечення національної економічної безпеки можуть бути непридатними в сучасному світі. Позитивною рисою авторського підходу є також те, що проблематика національної економічної безпеки України розглядається не ізольовано, а у глобальному контексті.

Вперше визначено складові частини системи національної економічної безпеки: вертикальна структура, що включає рівні такої безпеки залежно від суб'єкта безпеки, горизонтальна структура, що включає види такої безпеки за сферами економіки, та функціональна структура, що включає елементи, необхідні для здійснення діяльності з правового забезпечення такої безпеки. Такий підхід дозволяє дійсно комплексне, всебічне дослідження проблематики правового забезпечення національної економічної безпеки та забезпечує системний характер дослідження.

Особливо значущим в контексті європейської інтеграції України є визначення етапів правового забезпечення економічної безпеки ЄС: 1) до 2016 року – економічна безпека пов'язувалася з вигодами від багатостороннього заснованого на правилах економічного порядку; 2) 2016 – 2023 роки – визнання окремих кризових явищ багатостороннього економічного порядку, поява і розвиток концепції відкритої стратегічної автономії; 3) 2023 – по сьогодні – визнання системної кризи багатостороннього економічного порядку, прийняття і реалізація спеціальної Стратегії економічної безпеки. При цьому слушно наголошується на тому, що останні акти законодавства ЄС у сфері економічної безпеки переважно ухвалюються у формі регламентів, а не директив, що свідчить

про тенденцію централізації у правовому регулюванні питань економічної безпеки в ЄС.

З-поміж положень рівня «удосконалено» на особливе схвалення заслуговує обґрунтування концепції майбутнього закону України про скринінг прямих іноземних інвестицій шляхом визначення його ключових елементів: 1) сфера застосування: 2) критерії скринінгу; 3) уповноважений орган та процедура перевірки; 4) можливі результати скринінгу: 5) відповідальність; 6) прозорість та юридичні гарантії; 7) міжнародна співпраця. Це положення демонструє глибокі знання підходу ЄС до скринінгу прямих іноземних інвестицій та відзначається глибоким рівнем пропрацювання (деталізації), в силу чого воно дійсно може бути цінним орієнтиром для національного законодавця.

З-поміж положень, які дістали подальшого розвитку, методологічно і практично цінним є положення щодо кола суб'єктів національної економічної безпеки шляхом віднесення до таких суб'єктів не лише держави, а й суб'єктів господарювання та інших осіб, які перебувають під її юрисдикцією; господарських об'єднань та інших організацій, що представляють інтереси суб'єктів господарювання; національного виробника; та об'єктів національної економічної безпеки шляхом включення таких благ, як легкість ведення бізнесу, економічні права та свободи.

Дисертація містить і інші цінні положення, висновки та пропозиції. Зокрема, визначено основні напрями узгодження законодавства України з *acquis* ЄС у сфері економічної безпеки: 1) посилення механізмів перевірки торгівлі та інвестицій; 2) вжиття стратегічних заходів щодо стійкості ланцюгів постачання; 3) посилення кібербезпеки та цифрової безпеки економіки; 4) посилення механізмів реагування на економічний тиск; 5) узгодження з актами ЄС щодо кризового реагування та ринкової стійкості; 6) покращення правоохоронних механізмів та діалогу з приватним сектором; 7) інтеграція *acquis* ЄС у національні стратегії, передусім Стратегію економічної безпеки України.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність та дотримання принципів академічної доброчесності. За своїм змістом дисертаційна робота Левківської В.М. свідчить, що здобувачка набула навичок та компетентностей, що визначені Стандартом вищої освіти зі спеціальності 081 Право для третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти та напрямкам досліджень відповідно до освітньо-наукової програми Право.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, є таким, що відповідає вимогам до такого роду робіт, пропозиції розроблено на належному науково-теоретичному рівні з урахуванням виявлених проблем правозастосування і спрямовані на забезпечення правової визначеності норм господарського права та господарського процесу та єдності правозастосовної практики.

Наукова обґрунтованість вищенаведених результатів дисертації досягається за рахунок повного та всебічного дослідження наукових та інших джерел, перелік яких склав 301 найменування. Особливо слід відзначити використання здобувачкою великого масиву зарубіжних нормативних та стратегічних документів, а також актів законодавства ЄС, які є

малодослідженими або взагалі не дослідженими в Україні.

Дисертаційна робота є завершеною науковою працею і свідчить про наявність особистого внеску здобувачки у дослідження правових засад забезпечення національної економічної безпеки України.

Аналіз тексту дисертації свідчить про відсутність порушення авторкою академічної доброчесності. У дисертаційній роботі наявні посилання на відповідні джерела інформації в разі творчого використання ідей, розробок, тверджень інших авторів, дотримано вимоги законодавства про захист авторських прав, надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності. У роботі не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату чи інших проявів академічної недоброчесності.

Мова та стиль викладення результатів. Робота підготовлена грамотною академічною мовою, без зайвого перевантаження складними змістовними конструкціями та понятійно-категоріальною термінологією, що сприяє сприйнятю тексту читачем. Матеріал викладено логічно та послідовно, з дотриманням стилістичних правил і вимог, дослідження має цілісний та завершений вигляд.

Дисертація складається із анотації, вступу, трьох розділів, що охоплюють вісім підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Системний аналіз дисертаційного дослідження свідчить, що всі структурні частини дисертаційного дослідження пов'язані між собою і є логічним продовженням попередніх теоретичних висновків, узагальнень та пропозицій авторки.

Дисертація Левківської В.М. оформлена відповідно до вимог, визначених Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а також відповідно до вимог наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що полягає у тому, що сформульовані та обґрунтовані в дисертації висновки і пропозиції можуть бути використані у: науково-дослідній сфері – під час досліджень проблематики та подальших перспектив удосконалення правового забезпечення національної економічної безпеки; правотворчості – для вдосконалення господарського та іншого законодавства; правозастосовній діяльності – при вжитті конкретних заходів, спрямованих на правове забезпечення національної економічної безпеки; навчальному процесі – під час вивчення дисципліни «Господарське право» та спеціальних дисциплін господарсько-правової тематики.

Повнота викладу положень дисертації в опублікованих працях. Авторкою проведена належна апробація результатів дослідження. Основні положення роботи знайшли відображення у 6 наукових статтях, які опубліковані у виданнях, що визнані фаховими з юридичних наук, а також у 7 тезах доповідей науково-практичних конференцій.

Зауваження до змісту дисертації. Поряд із загальною позитивною характеристикою роботи, її зміст дає підстави для деяких критичних зауважень і побажань.

1. Понятійно-категоріальний апарат дисертації загалом характеризується належним рівнем опрацювання та спирається на сучасні доктринальні підходи. Водночас потребує додаткового уточнення співвідношення категорій «економічна безпека», «безпека підприємництва» (або «безпека бізнесу») та «національна економічна безпека», особливо у контексті аналізу стратегічних документів та визначення компетенції органів державної влади. У роботі ці поняття фактично вживаються як взаємозамінні (зокрема, використано економічні джерела, які виходять з *мікро*економічної перспективи), що ускладнює розуміння авторської концепції.

2. Дисертантка обґрунтовує необхідність посилення правових механізмів забезпечення національної економічної безпеки, зокрема шляхом застосування обмежувальних заходів (як-от санкції, скринінг інвестицій, експортний контроль). Водночас у роботі не приділено уваги питанню меж (критеріїв) допустимості втручання держави у свободу господарської діяльності. Тим більше, що одним з ключових джерел, на які спирається дослідження, є Концепція національної економічної безпеки України, розроблена Міжнародним інститутом свободи, автори якої закликають до мінімізації державного втручання. З огляду на господарсько-правову природу дослідження, доцільним було б більш системно використати принцип пропорційності або його функціональні еквіваленти як методологічні орієнтири оцінки відповідних правових інструментів.

3. Розділ ІІІ, присвячений євроінтеграції, демонструє обізнаність авторки з сучасними підходами Європейського Союзу до формування політики економічної безпеки. Разом з тим, потребує більш детального дослідження можливість транспозиції інструментів права ЄС у законодавство України – з точки зору як правової природи цих інструментів, так і змісту. Дисертантка правильно вказує, що в сучасних умовах питання економічної безпеки в ЄС регулюються передусім регламентами, а не директивами. Регламент не потребує прийняття імплементаційного законодавства і підлягає прямому застосуванню у державах-членах, однак Україна не є державою-членом ЄС. Яким чином вона має «реагувати» на регламент? Прийняттям аналогічного власного закону? Це також проблематично.

Так, інструменти ЄС у сфері протидії економічному примусу та антикризові інструменти (механізми реагування на порушення функціонування внутрішнього ринку, забезпечення стійкості ланцюгів постачання, надзвичайні повноваження органів ЄС у кризових ситуаціях тощо) ґрунтуються на інституційній спроможності Європейської Комісії, розвинених механізмах координації між державами-членами та тісному взаємозв'язку з іншими елементами acquis, зокрема торговельною, та промисловою політиками. Іншими словами, ці інструменти не можуть функціонувати поза середовищем ЄС. Відтак хотілося б почути міркування авторки про те, яким саме чином досвід ЄС щодо правового забезпечення економічної безпеки може бути використано Україною.

Загальний висновок по дисертації. Враховуючи вищевикладене, вважаю, що дисертаційна робота Левківської В.М. та її наукові публікації мають відповідний для такого роду робіт науковий рівень. У дисертації представлено нові наукові результати щодо правових засад національної економічної безпеки, які є належним чином обґрунтованими і вирішують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для юридичної науки.

З урахуванням вищезазначеного слід позитивно оцінити зміст і науковий рівень наукового дослідження, засвідчити цілісність і логічність його структури, обґрунтованість наукових висновків і пропозицій, їх практичну цінність, належну апробацію й впровадження основних результатів. Є достатні підстави констатувати, що дисертаційна робота на тему: «Правові засади забезпечення національної економічної безпеки», подана на здобуття ступеня доктора філософії, відповідає вимогам п.п. 6, 7, 8 і 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40, а її авторка – *Левківська Вікторія Миколаївна* – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право зі спеціальності 081 Право.

Рецензент:
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри економічного права
та економічного судочинства
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Валерія ПОЄДИНОК

Підпис засвідчую
Вчений секретар НДЧ
КАРАУЛЬНА Н.В.
17.04.2026

Київський національний університет імені Тараса Шевченка Україна Ідентифікаційний код 02070944

КИЇВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Вх. № 134 к/г
«17» 04 2026 р.